

Escòcia i Catalunya. Dos països força diferents. Però amb una mateixa idea de futur. Convertir-se en nous Estats. I tot dos han elegit un any de gran càrrega simbòlica per iniciar el respectiu camí cap a l'objectiu. El 700 aniversari de la victòria militar que donà lloc a la independència d'Escòcia, i el 300 de la derrota de les llibertats catalanes. Dues avinenteses radicalment allunyades en aparença. Però amb un fons idèntic. La recerca en el passat de la càrrega emotiva que empenyi el present cap al futur de llibertat.

Set segles miren Escòcia, en efecte. Els que han passat des de la batalla de Bannockburn, quan les forces escoceses –tres vegades menys nombroses que les adversàries– venceren les angleses i aconseguiren així la independència.

De Wallace a Bruce. La famosa pel·lícula de Hollywood, *Braveheart*, interpretada per Mel Gibson, adaptà alguns episodis de la vida de l'heroi escocès William Wallace. Però al contrari del que se sol creure, la batalla que recrea no és la citada sinó una altra, la de Falkirk, de l'1 d'abril de 1298. En el film, Bannockburn només és insinuada a l'escena final, quan els escocesos carreguen contra les tropes angleses. Aquesta és la batalla que guanyà Robert I d'Escòcia. L'altra, la que perdé Wallace. Qui era un i qui era l'altre?

Wallace no era un pobre pagès d'humil origen, tal com l'ha presentat el cinema, sinó que arribà al món en una rica família terratinent. Les dades biogràfiques de qui avui és considerat l'heroi d'Escòcia es coneixen sobretot per una obra de mitjan segle XV, d'un autor anomenat Blind Harry. Com en tants altres aspectes de l'època medieval, s'hi mesclen llegenda i història, de manera que fa difícil destriar entre l'una i l'altra.

William va néixer devers el 1270. Fou el tercer fill de Malcom Wallace. Tal com en aquell temps solia ser norma, el primogènit rebia el patrimoni familiar i a partir del segon els fills es repartien entre el clero i les armes. William rebé una acurada educació a l'abadia de Dunipace, devora Stirling, i això permet deduir que se l'havia destinat a servir la

Estàtua de William Wallace, executat pels anglesos el 1305, situada a la població d'Aberdeen.

Set segles miren Escòcia

Aquesta setmana es compleixen 700 anys de la batalla de Bannockburn, que suposà la independència escocesa.

religió i a ser home de lletres, per a la qual cosa aprengué quatre idiomes: francès, llatí, gaèlic i anglès. Però la previsió de son pare canvià radicalment pel context polític escocès, molt inestable.

Des de 1290 el país vivia immers en el conflicte de legitimitat dinàstica que s'havia esdevingut a la mort del monarca Alexandre III. La seva néta, Margaret, estava destinada a casar-se

amb el fill del rei anglès. Però el sobtat traspàs aquell any de la joveneta frustrà el plans d'unió dinàstica. Aleshores els dos principals clans aristocràtics escocesos, els Bailleul i els Bruce, pugnaren per ocupar la monarquia vacant. Després de sis anys de bregues internes, el 1296 el monarca anglès Eduard I decidí que seria ell qui es quedaria amb la corona en joc: envaí Escòcia.

Tot d'una els invasors derrotaren per dos pics consecutius els clans que se'ls oposaren. La victòria total pareixia cosa de poc temps. Tanmateix, molts nobles escocesos continuaren resistint-s'hi desesperadament. Entre els quals hi havia William Wallace, qui aquell any mateix protagonitzà un atac de sorpresa al da-

vant d'un petit grup de fidels a un destacament militar invasor, cosa que provocà la mort de molts soldats enemics. En el segon intent, al cap de poc temps, va ser capturat, a la localitat d'Ayr. A partir d'aquí la llegenda explica que, gràcies a una ignota habilitat, aconseguí alliberar-se de cadenes i manilles, desfer portes i barrots i fugir; o bé, com una altra versió assegura, fou alliberat per una massa patriòtica que assaltà el presidi fortificat. En realitat no es coneix com va passar, però sí que, al cap de poc temps, tornava a ser lliure.

A partir d'aquell moment Wallace deixà enrere el cops a modestes guarnicions amb el seu petit grup d'homes. Començà a reclutar i organitzar un verdader exèrcit, al capdavant del qual l'11 de setembre de 1297 aniquilà les forces angleses que li presentaren batalla a Stirling. Una victòria de gran transcendència a tot el país que li va valer ser anomenat –pel clero i la resta de la noblesa– Guardià d'Escòcia. Durant els mesos següents sumà més triomfs, avançà cap al sud, superà la frontera i reté la important ciutat de York, enclavament estratègic situat al nord d'Anglaterra, des de la qual entraven a Escòcia les tropes expedicionàries angleses.

El progrés de l'escocès va ser viscut amb ràbia i ànim de revenja per Eduard I. Ordenà la formació d'un impressionant exèrcit al cap del qual marxà ell personalment vers el nord. A la caça de Wallace, ja declarat com el principal enemic a batre.

L'1 d'abril de 1298 es trobaren els dos contendents a la rodalia de la ciutat de Falkirk. L'estratègia militar de l'escocès fou brillant. Coneixedor que l'enemic atacaria amb la famosa i temible cavalleria pesant –enormes cavalls ensinistrats per atacar, amb genets armats amb llargues llances, feixugues espases i protegits per armadures completes– ordenà que els homes que havien d'ocupar les primers línies de defensa portessin una llarga pica, de més de dos metres, feta amb robusta fusta i amb punta reforçada. Pretenia així aturar en sec la càrrega muntada clavant en terra la pica per l'extrem contrari a la punta, la qual quedava enlairada a l'alçada del pit de l'equí. I en efecte, la poderosa arma anglesa va ser detinguda, amb el resultat de molts cavalls i cavallers ferits i morts. La victòria pareixia a tocar

de mans. Però de sobte aparegué una altra arma molt estimada pels anglesos. L'arc llarg. El *longbow*, fet de teix, amb més de dos metres d'alçada i que suportava una tensió d'uns 80 quilos –avui dia no arriben als 30–, capaç d'arribar a una distància mínima de 180 metres i màxima d'uns 250, en funció del pes de la fletxa. Tot un cos de l'exèrcit anglès el formaven exclusivament aquests especialistes –que es forjaren fama arreu d'Europa–, anomenats els arquers de Gal·les. No cal tenir molta imaginació per entendre què passava quan a un exèrcit, com ara al de Wallace, li venien a sobre milers de fletxes alhora des d'un punt fora de l'abast de les armes pròpies. I no un pic, sinó un i un altre, sense aturall.

La infantaria escocesa va ser destrosada. Wallace fou ferit –però no al pit, com a la pel·lícula, sinó al coll– però no degué ser massa greu, perquè fugí no sols del camp de batalla sinó del país. Renuncià al títol de Guardià i se'n anà a França a buscar aliats, pensant que tant la corona de París com les d'altres corts europees li farien costat i l'ajudarien a armar un poderós exèrcit. En principi així feia l'efecte, però la sobtada pau entre el rei anglès i el francès el deixà fora de joc. Aleshores decidí tornar a casa seva i intentar de bell nou activar, com fos, la rebel·lió contra l'invasor.

No hi va reeixir. Diversos intents acabaren en res i l'estiu de 1305 va ser capturat per segona vegada, en aquest cas per mor d'una delació. Aquest pic no hi hagué fugida possible. De Glasgow fou enviat a Londres, on el 23 d'agost va ser exposat a l'escarni popular pels carrers de la ciutat, essent arrossegat emmanillat i amb els talons fermats a un cavall. Fou jutjat i condemnat a la mort reservada als pitjors traïdors: esbudellat en vida, penjat a una altura que no li rompés el coll, perquè pogués veure els seus budells cremant a la foguera, emasculat –o sigui: penis i testicles arrabassats– i, finalment, decapitat. Un pic mort, esquarterat. Cada part del cos va ser mostrada per diverses localitats angleses. El cap, conservat en quitrà, va restar clavat durant anys en una pica al pont de Londres.

Wallace havia mort, però la rebel·lió contra els anglesos no s'aturà. Sis mesos després, el cap del clan dels Bruce, Robert, va ser coronat rei d'Escòcia,

A l'esquerra, estàtua a cavall del rei Robert I d'Escòcia, qui aconseguí la independència gràcies a la victòria a la batalla de Bannockburn. A la dreta, el rei Eduard II d'Anglaterra, que, vençut per Robert I, perdé la meitat del seu exèrcit i va ser obligat a reconèixer la independència d'Escòcia

amb el nom de Robert I, el 25 de març de 1306. Amb la intenció d'alliberar el país de la invasió forastera.

Qui era aquest noble? Després de la derrota de Falkirk, Wallace, com s'ha dit, fugí i renuncià al títol de Guardià d'Escòcia. El qual recaigué de forma col·legiada en dos aristòcrates enfrontats: Robert Bruce i John Comyn. Les desavinences entre ells aconsellaren el nomenament per part del l'estament aristocràtic i del clero d'un tercer Guardià per intentar evitar enfrontaments. Però no hi hagué manera. Finalment dimitiren els dos que es disputaven el poder. El 1301, després de més nomenaments i renunciïcs, John de Soules accedí al càrrec. Aquell mateix any Eduard d'Anglaterra tornà a enviar un exèrcit a combatre els discòls, com feia cada estiu. Al cap de pocs mesos, però, el gener de 1302, s'acordà una treva entre els contendents. A partir d'aleshores s'iniciaren uns anys de relativa pau, durant els quals la majoria de nobles acabaren donant suport a Soules, de manera que

es consolidà com l'opció més nítida per portar la corona en el futur.

Però Bruce volia ser el monarca. Com fos. Clar que abans d'intentar guanyar la partida a Soules havia de neutralitzar el seu vell rival, John Comyn, qui tenia molt més predicament com a cap militar que ell entre la resta de nobles. Cap problema: el cità a una reunió el 10 de febrer de 1306 per dirimir civilitzadament les diferències. El lloc era una església, un recinte sagrat on no es podien fer servir armes. Però Bruce no devia ser molt creient o no feia molt de cas a tals normes. Quan Comyn entrà, l'atacà i el deixà per mort enmig d'un bassot de sang. Fugí a cavall i al cap de poques hores l'informaren que l'altre no era mort. Ordenà a dos dels seus homes que tornessin i el rematessin. Així ho feren. L'escàndol entre l'aristocràcia i l'església escocesa va ser majúscul. Bruce va ser excomunicat. Tal com estaven les coses, o es convertia en proscrit o es feia coronar rei a la brava.

Optà, és clar, per la segona opció. Els escassos aristòcrates que li donaven suport el feren monarca d'Escòcia, a Perth, el 27 de març. No obstant el títol, en realitat no era rei de gairebé res. Perquè no tothom el reconeixia, perquè no governava sobre cap territori en concret i perquè la guerra contra l'anglès revifava i les poques forces que li eren fidels no feien més que perdre batalles i retirar-se cada vegada més al nord. El gener de 1307, quasi ja sense seguidors, es refugià a l'illa de Rathlin. Pareixia mera qüestió de temps que el seu cap seguís el camí del de Wallace.

A la campanya militar de l'estiu següent —aleshores les guerres es feien durant el bon temps— les tropes angleses vengueren novament els rebels. Robert va ser capturat, el germà executat i tot indicava que ell també pujaria al patíbul aviat. Però el 7 de juliol la sort li canvià de sobte. Eduard I d'Anglaterra morí i el seu fill, Eduard II, en veure's coronat, decidí ordenar la retirada de les tropes a Escòcia. Es veu que era home més de

Recreació gràfica de la batalla de Bannockburn en un gravat de 1440. Al costat, monument que commemora la famosa batalla, fita que marcà la independència escocesa.

pau que de guerra. El resultat fou que Bruce passà de veure's acompanyant el seu germà i Wallace al cel dels guerrers escocesos a ser lliure. I agraint l'amabilitat eduardiana, tot d'una reinicià les hostilitats contra els anglesos. Durant dos anys batallà contra forces menors, aconseguint victòries modestes que, no obstant, li suposaren el reconeixement progressiu de la resta de l'estament aristocràtic. Veient-se políticament cada vegada més fort, el 1309 convocà el primer Parlament del país, a Saint Andrews. Implícitament era el reconeixement de la seva corona. Ja no tenia cap possible contrincant. Però encara no tenia tot el poder. L'assolí, tanmateix, aviat: a la primavera de 1310, quan la jerarquia eclesiàstica –que l'havia excomunicat quatre anys abans– no sols l'acollí novament com a fidel sinó que el reconegué formalment com a rei.

En veure Robert I consolidat, les forces angleses intensificaren les hostilitats. El 1310 entrà un nou exèrcit en el país, que va empènyer els rebels cap a les terres més al nord. On Robert es reforçà i reorganitzà. El 1313 inicià la contraofensiva, i atacà amb èxit un castell de l'invasor rere un altre, amb el resultat que les tropes angleses anaren reculant cap al sud.

A principis de 1314 Eduard, preocupat per les victòries enemigues, ordenà formar un nou exèrcit que fos més poderós que qualsevol dels anteriors amb

la intenció d'esclafar Bruce a l'estiu següent: es reclutaren més de 20.000 tropes d'infanteria –inclosos els temuts arquers de Gal·les–, als quals s'afegiren uns 3.000 efectius de la poderosa cavalleria pesant. L'escocès no podia fer front amb garanties a l'investida que li venia del sud. Amb prou feines tenia 7.000 homes, la immensa majoria dels quals a peu. Això sí, havia copiat la tàctica anticavalleria de Wallace: organitzà un contingent d'homes armats amb les llargues piques. I alhora aconseguí el suport d'uns centenars –no en consta el nombre– d'efectius de templers a cavall. Uns i altres foren decisius.

Els dos exèrcits s'acostaren a Bannockburn, un poble al sud de la ciutat de Stirling, on intentaren converses de pau que fracassaren. Aleshores, el dia 23 de juny, el rei anglès, que no devia haver après de son pare res sobre l'art de la guerra, ordenà un atac frontal de més de 700 cavallers contra la infanteria escocesa, la qual presentà unes sòlides primeres línies de picadors que esbudellaren cavalls i mataren centenars de cavallers.

L'endemà, el monarca invasor insistí amb la mateixa tàctica. Una equivocació agreujada per l'ordre que fos tota la cavalleria la que carregués. Novament s'estavellà contra el mur de piques. La carnisseria de cavalls i genets va ser enorme, i el pànic s'apoderà dels muntats, que intentaven fugir a peu de

la infanteria escocesa que els perseguia i matava a plaer. En una acció desesperada, Eduard ordenà l'entrada en acció dels arquers de Gal·les. La gran efectivitat d'aquest cos es basava en el fet que no fos atacat i tingués temps de llançar diverses pluges de fletxes. Però ja no existia cavalleria per defensar-los. De rere els turons aparegueren els centenars de templer i la resta dels genets escocesos. En veure el que se'ls venia a sobre, els arquers començaren a córrer. Inútilment. Les feixugues espases queien un pic i un altre i obrien caps, seccionaven extremitats, tallaven cossos, i amaraven de roig l'herba.

El rei anglès, sense entendre encara com havia estat derrotat, abandonà precipitadament el combat, cavalcant en direcció a Dunbar, on embarcà cap a Anglaterra. Enrere deixava aproximadament la meitat dels seus homes morts. En el bàndol contrari, no passaren de les 4.000 baixes, comptant-hi els ferits.

La derrota tingué una clara conseqüència política. El reconeixement de la independència d'Escòcia, la qual va ser una realitat fins que el segle XVII va ser furtada novament pels anglesos.

Ara, set-cents anys després de Bannockburn, les armes han deixat pas a les paperetes de vot i Escòcia enfila cap a una altra fita històrica.

Miquel Payeras